

V.

M A D D I S J Ü R G E N S O N 1772 - 1819.

L I E S O J Ü R G E N S O N 1776 - 1840.

Jürgensonide esiwanemate liini
jätkab Wirtsa Ado teine poeg Maddis ja
tema naene Lieso.

Maddis on elanud 1772 (1773) -
- 1819 a., ja Lieso - 1776 - 1840 a.

Maddise sünni ja surma aasta
arwud on leitud 1811 ja 1826 a. rewisjoni leh-
tedelt. M-Magdaleena kiriku raamatutest 1769-
1782 a. tema sünni ja ristimise registreeri-
mist leida ei ole.

Lieso sünni aasta on teada ka
ainult rewisjoni lehtede järelle. Tema on pär-
rit Rannamöisast ja tema sünniaega wöib leida
Koddawere kiriku raamatust, mida aga seni ei
ole veel uuritud. - Tema surma aasta ei ole
täpselt teada ja see on ligikaudu kindlaks
määratud.

Pärast Wirtsa Ado surma 1783 a.
jäid Wirtsa tallu järelle alaasalised lapsed :
Jürri - 14 a., Kadri - 13 a.. Maddis -
10 a., Inrik - 9 a., Ann - 7 a.. Jahn - 5 a.
ja Maddli - 3 a. -

Lese l emal Marri'l on aidanu-
wad siis talupidada tema sugulased Wirtsas
Jürri (Ado isa wend) ja selle poeg Märt.

Selleaegne elu oli karm ja arusaadawalt pidi siis ka nii noorelt ilma ista jäenud Maddisse ja ka tema noorte wendade ja ödede elu raske olema. -

1796 a. sureb noorem wend Jahn.

1800 a. ümber hakab talupidama wanem wend Jürri ja tema körwal elab siis ka weel wana Wirtsa Jürri poeg Märt - pärastine Nolgo Märt.

1805 a. sureb wanem wend Jürri ja Wirtsa talu peremeheks saab Maddis.

1801 - 1816 aastate wahel on wana Wirtsa Jürri poeg Märt oma perekonnaga Waidawere külla Nolgo talusse asunud, nönda et 1816 a. rewisjoni le he järele asub Wirtsa talus ainult Maddis oma perekonnaga.

Maddis Jürgensoniga algab n.n.
u u s ja w a b a ajajärv. -

Aastate jooksul on rahwas muutunud wabamaks ja hakab liikuma juba kaugemal väljaspool oma kodukohta. Wilja, lina ja Wiina wooriga käiakse tihti Pärnus, Riias, Narwas ja Peterburgis. -

Isikute nimed mis pöhjenesi wadtalu ja isa nimele, hakavad segadusi sünditama. -

Lääne-Europa eeskujul seatakse sisse p e r e k o n n a nimed, wöi nn. "priinimed", mida igaüks ene sele walib. Kes ise ei wali, sellale pandakse walitsuse poolt nimi.

Nimedede lõpulik fikseerimine sünib fewisioniga 1826 a.. kuid tegelikult on nimed juba paar aastat ennen tarwitusel.

Wirtsa Ado poeg M a d d i s .
keda on kutsutud ka "Ado Maddis", wöi
"Wirtsa Maddis", wahel ka "Maddi Maddis", -

on esimene Jürgenson i
nime kandew esiwanem.

...

Jürgensonni nimi on tekkinud
nähtawasti "Jurry" wöi "Jürri" nimedest,
mis selajal Rehhe Jaani Maddi järeltuli-
jate perekondades wåga "moodis" oli.

Nii on 1800 aastate ümber elanuad :

- 1) Rehhe Jaani Maddi wiimane poeg - Wirtsa Jürri (1733-1797). Tema on ka köige wane m "Jürri" wöi "Jurry".
- 2) Wirtsa Jürri poja-poeg - Nolgo Märki poeg - Jersey Jürgenson (1803-1847).
- 3) Wirtsa Ado wane m poeg (Maddise wend) Jersey Jürgenson (1770-1805)
- 4) Wirtsa Ado wanema wenna Jaani poja Mihkli poeg - Jersey Jürgenson (sünd. 1778 - -), kes pidas Rahhiwere körtsit 1826 - 1834 a.
- 5) Wirtsa Jürri wenna Elliase poja Jaani poeg - Jersey Jürgenson (sünd. 1796a.)

Sellest paistab, et peale Wirtsa Jürri, on nimede wötmise-wöi panekuajal ühes Wirtsa külas elanuad 4 sugulast, kes on kannuad Jersey wöi Jürri nime.

Kõik need Jürrid ja ka nende teised sugulased, kes on Rehhe Jaani Maddi mees-järeltulijad on wötnuad enesele perekonna nimeks "Jürgenson".

Mönda on Rehhe Jaani Maddi ja tema naene Kai (1688 - 1738) kõigi Jürgensonide isamaa ja ema.

...

1826 a. rewisjoni lehe s, kus perekonna nimed on kindlaks määratud, on

tähendud, et Jürgensonist nime on wötnuwad järgmised perekonnad numbri XXXVII all : Jüri, Toennis, Peter, Märt, Maddis, Michel ja Carl.

Toennis ja Peter Jürgensonide elulugu ei ole veel uuritud.

Siin pean üldse tähendama, et seni olen köige hoolsamalt uurinud "wana aega". Pidasin seda köige raskemaks tööks ja arwasin, et wöimalused selle uurimiseks ei kordu nii pea.

"Uuemat aega", alates Maddis Jürgensoniga on selgitud ainult niiwörra, et Jürgensonide "nimede metsast" oma esivanemaaid ülesleida.

Selle töttu on ka nooremate elulood wördlemisi puudulikud ja lühikesed, kuid loodan ajajooksul neid täiendada.

Juba Maddise ja Lieso lapsepõlves algas suurem liikumine poliitilises kui ka majanduslises elus.

1783 a. oli esimene talurahwa wäljaastumine maksua korra. peamiselt möisnikkude, wastu, mis oli tekinud mitmesuguste kuulujuttude ja arusaamatuste töttu ühenedes uue maksuga "pearahaga". mis oli määratud 70 kopikat hinge pealt.

Karulas ja Räpinas olid kokku pörked koguni söjawägedega, mis löppesid paari surnuga ja mönekümne "ihunuhtlusega".

1796 a. suri Katarina II. Uus nörga iseloomuga ja tujukas keiser Paul I muutis köik uuendused ja pani endise korra maksma.

Kuid see ei kestnud kaua. - 1801 a. Aleksander I troonile astumisel

tuleb uus väga wöimas wabaduse laine, mis terwe wana ehituse äralahutab.

Selle wabameelse woolu tekkimine on väga mitmekesine ja tema juured ülatawad sügawale ja kaugele.

Eestimaa saatust juhtisid siis möisnikud ja Wene riigiwalitsus. Need mölemad olid nüüd uuenduste le ettevalmistud. Ka talupojad olid selleks palju kaasa aidanud ja oma osa kulu kannud.

Wirtsa Ado aegne talurahwas nägi palju waewa warade kogumiseks, mis wöimaldas möisnikudel oma lapsi wäljamaale öppima saata. Kuid sellest oli terwele maale suur kasu : see wäljamaal wabas öhus öppinud möisnikkude noorpölw hakas nüüd Maddis Jürgensonil ajal ka kodus uut korda looma.

Seati sisse uued pölluharimise viisid, wiinapöletamine uute meetodide järele ja wiinawabrikutest saadud praagaga hakati loomi nuumama.

Köik see töi raha ja jöukust maale. - Nii on 1794 a. Liiwimaalt wäljaveetud 400.000 waati wiina 7 miljoni ja 200.000 rubla wäärtuses. Selle aja kohta oli see määratu suur summa.

Ühes jöukusega kaswas ka waimline elu möisnikkude eneste keskel. Saadi aru, et waba ja haritud rahwas wöib maale ja ka möisnikkudele kasulik olla.

Ka Lääne-Europa sündmused aitasid kaasa. 1789 a. puhkes Suur Prantsuse rewolutsioon, mis lõhkus Europa wana kesk-aegse riigi ja seltskondliku korra. Nagu maruhoog töi keiser Napoleon igale poole wabadust ja uusi töekspidamisi.

1807 a. lastakse Poola ja Preisi talurahwas täiesti wabaks. Need wabameelsuse lained jöudsid ka Wene Keisri kotta.

1796 a. Rantsna möisa omaniku Fr. v. Siversi, krahv L.A. Mellini ja K.O. Transehe-Roseneck'i eestwöttel asutakse uuenduste kawa kokkuseadmisele. - Kuid sellel on alguses veel vähe järeldusi. - aga „kiwi on juba weerema pandud”

1804 a. ilmuwad: "Seadused Maarahwa pärrast antud, kes Livlandi Gubermenti valitsuse all elawad".

"Waku raamatud" seatakse uuesti sisse, piiratakse maksusi ja need määrtatakse kindlaks. - Suurt osa mängib siin ka Tartu ülikooli esimene rektor Georg Friedrich von Parr ot.

1809 a. ilmub: "Smäodusse Täatmissee-Tükki kummin öigendatas ja sellestas marahwa Sädust 1804-dast ajastast ni kui Revisioni Möötmise-kohto essiaralik kohto pidamise oppus". --

1804 a. ja 1809 a. seadustega jöuti uuesti sennasamasse välja, kus umbes 100a. eest Rootsi riigis Rehhe Jaani ja Rehhe Jaani Maddix ajal juba oldi. - Wahepeal sündinud tagasiminek oli nüüd jälle heaks tehtud.

Maata inimeste ja möisateenijate wabadus oli veel küll piiratud, kuid piiratud oli ka möisnikkude omawali. Öigusliselt oli elu joudnud Lääne-Europale lähemale.

Taluperemehed ei käi enam kodukaristuse alla, nemad said ka wäeteenistusest wabastud. - Abielusse heitmise takistused kaotati ära. Õigust möistma pidid talurahwale kogukonna kohtud, kus liikmeteks ainult talupojad; peale selle veel kihelkonna ja maakohtud. Endine möisnikkude wöim oli nüüd riigi ja rahva kätte osalt üleläinud.

Köigile anti woli igasugust warandust koguda, osta, müüa ja pärandada. Talusid siis suudeti küll veel vähe osta, kuid siiski sellest ajast peale hakab kiri resti kaswama talurahwa jöukus. -

Maddis Jürgenson oli nüüd noor Wirtsa talu peremees ja wöis lahedamas

olukorras elada, kui tema isa Wirtsa Ado. Lahedamat ajad ei kesta aga kaua.

Wahepeal on alganuwad suured söjad prantsuse keisri Napoleoniga, mis maale ja ka linnadele ränka koormat kanda töi.

Fr. v. Parrottil läks küll önneks korda oma suurte sidemete töttu keisri hoovkonnaga wäljakaubelda söjawäteenistusse wähendust Baltimaadele, nii et miilitsa wöi tagawara wägi siit wötmata jäi.

Selle eest saadeti aga Wene miliits siia ülespidamiseks. - Siis ehitati ka Pataste möisa wäljale (15 klm Wirtsa külast Louna poole) suur ed söjawääe moona laod ja hobuste tallid, mille waremed veel täanini on säilinuwad.

1807 a. lisaks söja raskustele oli veel suur wiljaikaldus. Näljahäda töüsiss kohutawaks ja seda suutis pehmendada wenemaalt saadetud juhu ülespidamiseks siinasuwatele waeosadele.

Rahaliselt saadi nüüd ka abi uuest "Lääne-Eesti möisnikkude Krediitselists", mida keiser Aleksander I 1802 a. asutas ja suurte summadega toetas. -

1812 - 1815 a. olid viimased ja ajaloost hästituntud suured Napoleoni söjakäigud, mis 1812 a. otsaga Moskwan ni ulatasid.

Löpuks waibusid ka need ja maa wabanes söjakoormast, mis oli nöudnud wäga suuri waranduslisi kahjusti, kuid önneks wördlemisi wähe inimohwreid miilit-sawääe wötmata jätmise töttu.

Endiste wabameelsete möisnikkude pere, kes maa hea käskäigu eest wöit-

-lesid kaswas pärast Suurt Prantsuse Söja läppu iga aastaga.

Uueks eestwöitlejaks hakab nüüd Urwaste möisaomanik J.L.Samson von Himmelstierna. Tema ja ta kaasiaste suur töö lõpeb talurahwa w a b a s t a - m i s e seadusega. -

26. märtsil 1819 a. kinnitas keiser Aleksander I "Lihvlandi-ma Talorahwa Seadusse", mida Aksi õpetaja praost O.V.Masing eesti keelde tõlkis.

"Priiuse andmine" on suurem werstapost Eesti elus. - Seda elasivad kaasa Maddis ja Lieso.

Kuid täiemehe elueas 1819 a. surreb Maddis Jürgenson 47 a. wanuses.

Maddis Jürgenson abiellus esimene kord 25.dets. 1795 a. Luka Jani tütreaga M a r t i 'ga, Saaremöisast. Marri elas 1760 a. kuni II.maini 1803 a.

Maddisel ja Marril sündisid :

- 1) Mihkel, kes elas 1799 - 1831 a.
- 2) Leeno, sünd. 1802 a. Tema elulugu on tundmata.

1803 a. II mail on Marri surnud "pikaldase sisemise haiguse kätte". -

....

Teistkord abiellus Maddis Jürgenson 5. okt. 1803 a. "Saaremöisa toatüdrukuga L i e s o g a , pärit Rannamöisast". Rohkem seletusi Lieso kohta kiriku raamatus ei ole.

Lieso elas 1776 - 1840 a.

M a d d i s e l ja L i e -
- s o 'l on olnud 5 last: 2 poega ja
3 tütar:

1) Jurry - sünd. 1805 a. --

2) Marri - sünd. 1807 a. -

3) Ann - sünd. 1811 a.

4) Jaan Jürgenson (minu wanaisa), sünd. 18. weebr. 1814 - surn. 7.dets. 1888 a.

5) Kröth - sünd. 1819 a.

----- O -----

Enne minu wanaisa Jaan Jürgenson eluloo juurde minekut, waatame lühidalt Maddis Jürge nsoni teiste laste.s.o.. minu wanaisa wendade, poolwendade, ödede ja poolöde elulugu.

Mihkel Jürgenson 1799 - 1831 a.

Lieso Jürgenson 1796 - -

Maddise ja Marie poeg Mihkel (minu wanaisa poolwenda) on sündinud Wirtsa talus 1799 a. - Pärast isa surma pärts tema umb. 20 a. wanusena Wirtsa talu, mida ta pidas oma kahe noorema poolwenna Jurry ja Jaaniga.

I826 a. rewisjoni lehe järelle on tema weel Wirtsa talu peremees ja tema

Juures elawad endiselt Jurry ja Jaan.

1831 a. on Mihkel surnud 32 a.
wanasega.

Mihklil ja Liesol olid 4 poega:

1) Karl - sünd. 1821 a. - Ta on 1846 a.
wöetud soldatiks.

2) Jurry - sünd. 1823 a. - Temal on olnud
naene Marri (sünd. 1828a) ja nendel
on 1848 a. suünd. poeg Karel.
1850 a. on Jurry olnud Klause talu
peremees.

3) Otto - sünd. 1828 a. Ka tema on wöetud
soldatiks.

4) Adam - sünd. 1831 a. Tema on 1850 a.
elanud Tönso talus.

----- O -----

Jurry Jürgenson 1805 - -

Lehn Jürgenson 1807 - -

Maddise ja Lieso poeg
Jurry (minu wanaisa wanem wend) on pärast
wanema poolwenna Mihkli surma jäenud
Wirtsa talu peremeheks.

1834 a. pidab tema ühes noorma
wenna Jaaniga kohta ja tema juu-
res asuwad ka veel surnud wanema wenna
Mihkli naene Lieso ja selle alaealised
lapsed: Karel, Jurry, Otto ja Adam.

1850 a. on Jurry oma naesega
Markka talus (Wirtsa külas) ja nende juu-
res elab kasulaps Mert Jurri poeg Tomberg
4 a. wana, kuna tütred nende juures enam
ei ole.

Jurril ja Lehn'il on olnud 2
tütart : 1) Ann - sünd. 1829 a.
2) Marri - sünd. 1831 a.

----- O -----

MADDISE ja LIESO TÜTRED.
(Minu wanaisa Jaan Jürgensonil öed.

Minu wanaisal Jaanil, nagu eelpool nägime, oli 3 öde: Marri, Ann ja Kröth. - Nende elulugu ei ole minu poolt veel ei kiriku raamatute, ega ka rewisjoni lehtede järele uuritud üksikasjalise-malt. On waid teada, et :

1826 a. on wanem öde Marri juba Wirtsa talust lahkunud ja alles on veel nooremad öed Ann ja Kröth.

1834 a. elab Wirtsa talus veel ainult Kröth, kuna 1850 a. wendade juures enam kedagi nendest ei ole.

...

Minu ema (Emilie Jürgenson, sünd. Kimmenthal) teab nendest jutustada järgmist.

1) Üks Jaani öde (nime ei mäleta) oli Kiwisku Madisse naene (pere/ konna nimi on ununenud). Elasid nooremas eas Kudina möisa kandi kohal. Sealt läksid Wälki ja surid seal pea ühel ajal umb: 1889 a.

Nende esimene poeg Kaarel elab oma perekonnaga praegugi seal.

Teine poeg Jaan on juba surnud. Temal oli 3 last:
Olga - läks Wenemaale elama,
Aliide - elab Saare wallas pop-si koha peal,
Aleksander - elab käsitöölisenana.
Temal on olnud II last - nendest 8 elawad.

....

2) Teine Jaani öde oli Toomas Parwei naene. Nad elasiwad rendi kohtadel.
Neil on olnud 4 last :

Jaan Parwei - oli Kudina möisas kandikoha pidaja. Pärast läks Halliku walda talu koha rentnikuks.
Jaani poeg suri söja ajal. 3 tütar elawad. -

Ann Parwei - läks Jüri Nurkale mehele.
Neil oli 5 last:
Üks poeg - suri väikselt,
teine poeg - läks Narwa,
tütar Miili - on surnud lapsewoodi.
" Amalie - on abielus Gustaw Saabliga. Lepiku talus. Maarla külas.

tütar Aliide - läks Narwa.

Liiso Parwei - läks Wenemaale.

Kolmas tütar - on noorelt surnud.

....

3) Üks Jaani öopoeg elas Kanametsa talus.
Tema nimi oli Gustaw Mälson. Tema oli abielus ja neil oli mitu last:

Üks tütar - on Sawiku talus, Kudinal, abielus Juhan Kondiga.

Üks poeg - elab isa talus,

Üks poeg - elab isatalu naabruses.
Tema naene olla ennast rewolwriga surmanud.

4) ÜKS ARMA JAANI ÖDE jäi oma isa EKILIN kodu Wirtsa talu ja läks mehele Adam Toots'ile.

Neil oli 3 poega: Märt, Jüri ja Kaarel.

Märt Toots.

Peale Adam Tootsi surma jäi Märt Toots Wirtsa talu peremeheks. - Tema oli suur wiina tarwita-ja ja selletöttu jäi talu lohakile. Märt, keda kutsuti ka "Madi Märt", sai önnitud surma Sääsküla mae all, kukkudes wankrilt maha. - Tema naese nime ei mäleta.

Neil oli 2 last: Hindrik ja Lowiisa.

Hindrik sai nooremehe eas surma noa haawa läbi.

Pärast isa surma jäi talu Lowiisale, kes abielus August Unapuu'ga. Nad on mölemad töökad ja karsked inimesed ning seadsid Wirtsa talu uuesti korda.

Augustil ja Lowiisal on 2 tütar:

Lilli - abielus Jüri Jürgen'iga

Aliide - esimene kord abielus August Ploomiga. Tartus. Pärast lahutust abiellus teist korda ja elab isa talus.

.....

Jüri Toots.

Adam Tootsi teine poeg Jüri ostis Wirtsa külas "Rätsepa" talu - minu isa talu naabruses.

Jüril oli esimese naesega 2 last:

Esimene tütar - suri väikselt.

Teine tütar - abielus Jaan Sepaga. Läksid Wenemaale.

Teise naesega oli Jüril 4 last :

Gustaw - jäi isatallu ja on abielus. Neil on

4 last :

Helmi - on abielus ja elab isa talus.

Pärtwald - suri söjas.

Salme ja Linda - on abielus.

.....

Jaan - Jüri teine poeg - töötab tislerina ja
on abielus Emilie Wipperiga. -
Tütar - suri väikselt.

.....

Kaarel - Jüri kolmas poeg - on minu ristiisa.
Sai surma Jaapani söjas (1904)

.....

Johannes - Jüri neljas poeg - töötab rätsepa-
na. On abielus ja neil on 2 last.

.....

Kaarel Toots .

Adam Tootsi kolmas poeg - Kaarel Toots - elab
Rätsepa talu maa peal omas majas ja teeb king-
sepa tööd. Naene on juba surnud, kuid ise
elab veel umb. 80 a. wanusena.

Neil on 2 poega :

Aleksander - on abielus ja elab Rahiwere asun-
duses.

Johannes - elab wenna juures.